

תמוז התשע"א

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

מלחמת מדין

לפרשת מטות

המדינים עדיין עומדים באיבתם זו המאיימת על נאמנותכם לה' ועל מוסריותכם.

אביתם זו שכבר הוכחה כלפיהם, עוד ניוונה בליבם על ידי רגש הנקמה שהרי בת נשיאם לא מתה במגפה אלא היא נהרגה בידי אדם מישראל, ולפיכך סבורים הם שעליהם לנקום את נקמת דם אחותם. הואיל ואביה הוא ראש אומות הרי כזבי המוכה נחשבת אחות כולם".

5. רש"י הירש לפרק לא פסוק ג:

"מואב נתכוון להחליש את ישראל מבחינה חומרית, אך לא היה בדעתו להמית את ישראל מבחינה רוחנית ומוסרית ... לא מי שמאיים על ישראל באבדון חומרי, אלא מי שמביא עליו מוות רוחני ומוסרי - הוא הוא אויבו העיקרי"

6. החזקוני ד"ה "צרור את המדינים"

"ואל את המואבים כי המואבים מדאגה עשו פן יבואו ישראל, ועוד ישראל לקחו ארצם מיד סיחון"

7. הרמב"ן ד"ה "צרור את המדינים":

"כי זקני מדין חשבו המחשבה הרעה הזאת, כמו שנאמר ויאמר מדין אל זקני מדין (במדבר כ"ב ד') כי בהם נתעייצו מתחילה והם נתנו עצה זו למואב שתזננה בנותיהם עמהם ויצמידו אותם לבעל פעור להדיחם מעל ה' (ואף אם) לא נזכר שם.

ועוד ששלחו להם בת מלכם לזנות עמהם וזה טעם ועל דבר כזבי בת נשיא מדין אחותם. כי לולי מדעת יועצי המלכות נעשה, כבודה בת מלך במדין מה תבקש בשטים בערבות מואב לבא אל מחנה עם אחר, כי ישראל בערבות מואב בשטים היו, ומאין תבא שם המדינית הזאת. אבל היתה יפת תאר מאד, ושלחו אותה זקני מדין שם כי אמרו בתואר אשה יפה רבים הושחתו (יבמות סג):"

8. רש"י הירש:

משה מסר לישראל את תורת ה' המבוססת על צניעות ועל נאמנות לה', ולפני מותו הוא יבטיח את קיום שני העמודים האלה של שליחותו; ולפיכך הוא שנצטווה

1. במדבר פרק לא:

א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. ב נָקֶם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמְּדִינִים אַחַר תֹּאסֵף אֶל-עַמְיֶיךָ. ג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם לֵאמֹר הִחְלָצוּ מֵאִתְּכֶם אַנְשִׁים לְצַבָּא וַיְהִיו עַל-מִדְּוָן לְתֵת נִקְמַת-יְהוָה בְּמִדְּוָן. ד אֶלְף לַמָּטָה אֶלְף לַמָּטָה לְכָל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלַחוּ לְצַבָּא. ה וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלְף לַמָּטָה שְׁנַיִם-עָשָׂר אֶלְף חֲלוּצֵי צַבָּא. ו וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלְף לַמָּטָה לְצַבָּא אֹתָם וְאֶת-פִּינְחָס בֶּן-אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן לְצַבָּא וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ וְחֻצְצֵרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ. ז וַיִּצְבְּאוּ עַל-מִדְּוָן כְּאֲשֶׁר צָוָה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וַיַּהֲרֹגוּ כָּל-זָכָר. ח וְאֶת-מַלְכֵי מִדְּוָן הָרְגוּ עַל-חֲלָלֵיהֶם אֶת-אָוִי וְאֶת-רָקֶם וְאֶת-צוּר וְאֶת-חוּר וְאֶת-רַבֵּעַ חֲמִשֶּׁת מַלְכֵי מִדְּוָן וְאֶת בְּלָעַם בֶּן-בְּעוּר הָרְגוּ בְּחֶרֶב.

2. רש"י ד"ה "נקם"

"הנקמה מקימה את המשפט שנרמס ברגלי זדים, או היא מקימה את האישיות שהושפלה עד עפר. הנוקם מזדהה עם הדבר שהוא מבקש להקימו. ... על פי זה תתבאר גם אות מלת היחס "מ" נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים. המטרה איננה להכניע את האויב ולגמול לו כגמולו. אילו בקש לומר כן היה נוקט לשון "נקום ב". אך המטרה היא לחזור ולהקים את ישראל מאת המדינים, לשחרר אותם מבחינה רוחנית ומוסרית ולחלץ אותם מאימת נכליהם"

3. במדבר כה, ט"ז-י"ח:

טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. יז צְרֹר אֶת-הַמְּדִינִים וְהַפִּיתֶם אוֹתָם. יח כִּי צָרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלִיָּהֶם אֲשֶׁר-נִפְלוּ לָכֶם עַל-דָּבָר-פְּעוּר וְעַל-דָּבָר כְּזָבִי בַת-נְשִׂיא מִדְּוָן אֲחֹתְם הַמְּכָה בָיוֹם-הַמְּגַפָּה עַל-דָּבָר-פְּעוּר.

4. רש"י הירש שם:

"הם ממשיכים במעשי הפיתוי שלהם שכבר הוכתרו בהצלחה יתירה, ומבחינה זו הם שונים מהמואבים שהביאו עליכם את הרעה פעם אחת ולא יספו. ואילו

להכות את המדינים כדי להגן על עמו מפני גילוי עריות ועבודה זרה.

9. הרמב"ן ד"ה "נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים":

נגזר על משה רבינו שלא יעבור את הירדן, אבל מעבר לירדן עשה כל מצות ישראל, נצח שני מלכי האמורי הגדולים וחלק את ארצם בנחלה, והוא ראוי שיעשה נקמה בשונאי ה', ואין על יהושע רק מצות הארץ. ועוד שחלק לו הקב"ה כבוד זה שיראה וישמח צדיק כי חזה נקם, וזה טעם אחר תאסף אל עמך.

10. הרלב"ג על במדבר כ"ו, י"ז:

זאת המלחמה תשלם על יד משה באופן יותר שלם לכולת את המדינים ממה שיעשה על יד יהושע, לחוזק ההבדל שבין משה ליהושע. ולזה תמצא בזאת המלחמה מהפלא, מה שלא ימצא כמוהו במלחמה אחת ממלחמות יהושע, כי בעם מעט נצחו תכף עם גדול ורב, לא החיו כל נשמה מהזכרים, והיו באופן מהריבוי שהיה מספר הנקבות מהטף אשר לא ידעו משכב זכר שלושים ושנים אלף, ועם כל זה לא נפקד איש מאנשי המלחמה אשר באו שם. ולזה רצה ה' יתעלה שתעשה זאת המלחמה קודם שיאסף משה אל עמיו.

11. במדבר רבה (וילנא) פרשת מטות פרשה כב:

"וישלח אותם משה אמר הקב"ה למשה נקם נקמת אתה בעצמך והוא משלח את אחרים אלא מפני שנתגדל בארץ מדין אמר אינו בדין שאני מצר למי שעשה בי טובה, המשל אומר בור ששתית ממנו אל תזרוק בו אבן".

12. הרמב"ן:

"וזה טעם אחר תאסף אל עמך – ומשה חלק כבוד לפנחס שהתחיל במצוה ועליו לגומרה, ועשאו משוח מלחמה זו".

13. רש"י (בעקבות חז"ל):

אף על פי ששמע שמיתתו תלויה בדבר עשה בשמחה ולא איחר.

14. הרלב"ג:

התועלת הראשון הוא להודיע עוצם זריזות משה לעשות מצות ה' יתעלה, שאף על פי שידע שאחר זאת המלחמה יאסף אל עמיו לא נתעצל בה, אך מיהר לנקום זאת הנקמה לפי מה שאפשר.

התועלת השני הוא להודיע שהשלמים אינם חרדים מהמוות, כי אינם בוחרים מאד באלו החיים הגופיים; כי היותר טוב להם, אחר שקנו מן המושכלות, שימותו, כדי שיתענגו תמיד בהשגת כל המושכלות אשר קנו אותן יחד; כי אז לא ימנע החומר זאת ההשגה כמו שנתבאר זה במקומותיו. ולזה לא תמצא שחרד משה מהמוות בזה המקום ולא במקום אחר.

התועלת הרביעי הוא לפרסם הפלגת אהבת ה' יתעלה לישראל, כי בהתפרסם לפניו שעם מדין ירעו לישראל

בתכלית מה שאפשר להם, השתדל סיבות הנאותות לכולתם בעת היות ישראל נעזרים בהשגחה אלהית.

15. במדבר לא מ"ח-נ':

מח ויקרבו אל-משה הפקדים אשר לאלפי הצבא שרי האלפים ושרי המאות. מט ויאמרו אל-משה עבדיך נשאו את-ראש אנשי המלחמה אשר בידנו ולא-נפקד ממנו איש. נ ונקרב את-קרבתנו והנה איש אשר מצא כלי-זהב אצעה וצמיד טבעת עגיל וכומז לכפר על-נפשתינו לפני הנה.

16. האלשיך הקדוש:

ויאמרו אליו עבדיך נשאו. לומר, הנה מכלל דבריך באומרד החייתם כל נקבה, הלא אפשר לחשוב ולומר כי חמלנו על הנשים, כי עינינו נשאנו עליהם או קרבנו אליהן. אך חלילה לנו, כי הנה עבדיך נשאו את ראש וחשבון אנשי המלחמה, ואין צריך לומר שלא מת אחד, כי אם אפילו לא נפקד ממנו מהיות איש, שהוא מהיות צדיק. כי כל אנשים שבמקרא צדיקים כנודע מרבותינו ז"ל (תנחומא שלח ד). ובזה יאמר 'ולא נפקד ממנו איש', שהוא מהיות צדיק נקרא איש. כי נשמרו אפילו מהביט אל פני אשה, כמו שכתבנו מרבותינו ז"ל שהיו משחירין פניהן להשמר מראות שוא (שיר השירים רבה פרשה ד).

וזה כוונת באומרם 'המלחמה אשר בידנו', כלומר כי שתי מלחמות הן, אחת, מלחמת אנשים עם אנשים, שנית, מלחמת איש ביצרו. והנה המלחמה הראשונה היא בידו של הקב"ה, כי ה' איש מלחמה ולה' התשועה. אבל מלחמת היצר הרע בידו של אדם, כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג, ב). ואמרו, 'עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה', ובאיזו מלחמה אמרנו: במלחמה אשר בידנו הוא מלחמת היצר הרע שעליה יקראו אנשי המלחמה. אך מלחמת אויבנו, ה' איש מלחמה ולא אנחנו ליקרא אנשי המלחמה. רק במלחמת היצר הרע שהיא בידנו נקרא אנשים. כי הנה ולא נפקד ממנו איש, כי כל אחד יקרא איש צדיק, ואיש מלחמה בבחינת מלחמה. באופן כי אשר השארנו הנשים, לא במרד, כי נשאנו אליהן עינינו, כי לא כן הוא.

17. הגמ' שבת סד, א:

'ולא נפקד ממנו איש', לדבר עבירה, לומר שהיו בכל עת בידנו ולא נפקד איש מאחינו אשר בצבא אל מקום אחר לעבור עבירה. ואמר להם משה: א"כ קרבן זה למה, אמרו לו: לכפר על נפשותינו מהרהור הלב.

18. גמ' עירובין נד, א:

אמר רבי יהושע בן לוי: המהלך בדרך ואין עמו לוייה - יעסוק בתורה.

19. המהר"ל, נתיב התורה א:

וטעם הדבר שהדרכים הם בחזקת סכנה, כי הדרכים אין שם ישוב האדם, ודבר כמו זה הוא נבדל מן עיקר העולם... ולפיכך שולטים שם הפגעים אשר הם

מתנגדים אל העולם, ולכך יש לו לחוש שישלטו בו פגעים... ולפיכך אמר... יעסוק בתורה כי התורה סדר שמירת העולם... ושמירת הסדר מציל מן הפגעים אשר לא ישלטו, כי אין הפגעים שולטים רק כאשר פורש מן העולם.

20. במדבר פרק ל"א, ט"ז:

הן הנה ה'י ל'בני ישראל ב'דבר ב'לעם ל'מסר מעל ב'יקנן על ד'ב'ר פ'עור ו'ת'הי ה'פ'ג'פ'ה ב'ע'דת י'ק'נ'ק:

21. נחמה ליבוביץ' בעיוניה לפרשת השבוע:

נראה שלקח גדול ומוסר השכל רצתה התורה ללמדנו על ידי כך. אם כי היתה היוזמה של בלעם והוא שיעץ לשלוח את בנות מדין למחנה ישראל כדי לפגוע בבת עינם, בטוהר המשפחה היהודית. אם כי המסית והמדיח בלעם הוא, אך האשמים הם ישראל "ויחל העם לזנות". לא ספרה התורה שם אלא את חטאם של ישראל ואת עונשם. כי אחריות המעשה של עושהו והאחריות אישית היא. ואין המוסת פטור הימנו מפני שהסיתו המסית, שהרי "דברי הרב ודברי התלמיד – דברי מי שומעים. ואולם המסית אינו פטור מן העונש. לכן בפרשתנו שמסופר על הריגת בלעם במלחמת מדין שם מספרת התורה על חטאו של בלעם"